

ЕСТЕТИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ НА ДЕЦАТА ОТ ПРЕДУЧИЛИЩНА ВЪЗРАСТ

Проф. дпн Елка К. Янакиева

AESTHETICAL EDUCATION OF CHILDREN FROM PRESCHOOL

E. Yanakieva

Проблемът за организацията на предметно-пространствената среда, заобикаляща детето, е един от най-съвременните в теорията и практиката на предучилищното възпитание. Той се решава от общоприетите позиции защото през този период от живота на човека стоят особени задачи, към които не можем да подхождаме с оценки и цели, които са присъщи на по-късните периоди от развитието на личността. Затова и психологическият дизайн в теорията за естетическото възпитание следва да разработи идеи, които с най-голяма пълнота могат да отговорят на психическите потребности именно на децата от тази възраст. Ние считаме, че психологическият дизайн на предметно-пространствената среда трябва да бъде анализиран като един от факторите, съдействащи за общото развитие на личността с нейния субективен свят и субектни характеристики.

Изграждането на предметно-пространствената среда в детската градина изисква осигуряване на „широка зона на контакти“ за детето, за да може то да развива съдържателно всички аспекти на детската дейност. Психологическият дизайн на естетическото възпитание изисква това да стане по начин, който може да бъде определен като хармоничен и цялостен. Това се изразява в разработката и организацията на такава заобикаляща среда (интериор и педагогическо взаимодействие), която от психологическа гледна точка да съответства на възрастовите и индивидуалните характеристики и потребности на детето от предучилищна възраст. Така се детерминира развитието на естетическите възприятия, осигурява се естетическа удовлетвореност и се съдейства за развитието на художественотворческите способности. Основната цел е предметно-пространствената среда чрез своите изразни средства естетически да облагороди качеството на живот на децата. Това означава,

че нейната парадигма се определя както от нейните материални компоненти, така и от духовното ѝ съдържание. Различните компоненти на обстановката включват в своята съвкупност предметно-материалната среда и човешките отношения, които се развиват в нейното пространство и които се наслагват върху процесите на естетическото възпитание.

Заобикалящата детето среда чрез своите сугестивни възможности изгражда емоционално-оценъчното отношение на децата към действителността и представите за своята „вписаност“ в нея, естетическите претенции към свой собствен външен вид и поведение, формира потребност у децата за естетическа организация на своята дейност (играта, ученето, изобразителната дейност, трудоподобните прояви), детерминира развитието на творческите способности. Така у децата се формира чувството за естетическа значимост на света и ценностна ориентираност към възприемането, наслаждението и творчеството.

Психологическият дизайн на естетическото възпитание се опира, от една страна, на възрастовите особености на децата, а от друга, на възможностите, които предоставя заобикалящата среда (природо-географски особености, етнокултура, произведения на изкуството). Той интерпретира естетически такива основни компоненти като архитектурно-планировъчните особености на зданията, предназначени за детски градини, прилежащата им територия (двора и най-близките улици), осветлението и цветовата гама на вътрешните помещения и външните пространства, ансамбъла от мебели и вещи, техническите устройства, кътовете с елементи от неживата и живата природа, произведенията на изкуството, творческите работи на децата и на учителите. Специален аспект на психологическия дизайн е организацията на взаимоотношенията на детето с връстниците и с възрастните, в кръга на отношенията, чрез които протичат процесите на социализацията му. Следователно психологическият дизайн съдейства по определен начин за благоприятната аранжировка на заобикалящата детето среда. Той се основава на идеята, че психическото развитие и генезисът на личността са функции на взаимодействието на детето със заобикалящата го среда. Този подход дава възможност за търсене на ново разкриване на съдържанието на основните характеристики на педагогическите категории и понятия – възпитание, развитие, игра, жизнена среда на детето, педагогическо взаимодействие и въздействие. Именно в сферата на ежедневно битие, функциониращо цялостно чрез комплекс от разположени във времето и пространството режимни моменти, е необходимо да изследваме системно средата, като всеки нейн елемент го съотнасяме към цялостната система. Така предметно-пространствената развиваща среда в детската градина да се разглежда не само като вещна характеристика, а като единство от вещи и междуличностни отношения. Психологическият дизайн разрешава да се въведе принципът на допълнителност, като чрез едни акценти в предметно-пространствената развиваща среда може да се въздейства върху интезитета и насочеността на влиянието на други. Хармонията между отделните компоненти на средата предполага детето да развива своята любов към красивото,

да обогатява вътрешния си свят, да развива въображението си, да разширява диапазона на усещанията и възприятията си, да развива своите естетически чувства и отношението си към действителността, да се стреми да спазва законите на красотата и да разгръща художествено-творческите си способности. Педагогическият проект за изграждане на пространствената среда на помещенията трябва да започва с анализ на собствените цели на детето (осъзнаваеми и неосъзнаваеми), с неговата психодинамика, с особеностите на възприятията, типичните и индивидуалните предпочитания.

Психологическият дизайн предявява изисквания към естетиката на всички помещения в детската градина, а също и към функционалните характеристики, които *детерминират* контактите между възрастните и децата, които ги използват. Той е обединяващо звено, *обуславящо* успешната реализация на цялостния комплекс от цели, задачи, методи, форми на организация и средства на естетическото възпитание. Тази теза трябва да се прояви в цветовото оформяне на помещенията и режима на осветяване, функционалното им оформяне с оглед на развитието на различни видове детска дейност, като се осигуряват естетически изисквания към вещите, които обслужват цялостния възпитателен процес, така и художествено-естетическото творчество.

Цветовото оформяне на помещенията съхранява и укрепва психическото здраве на децата. То влияе също и върху развитието на естетическото им отношение към заобикалящата ги среда и поради това е важен аспект от проблемите на психологическия дизайн на естетическото възпитание. Решенията се вземат в съответствие с особеностите на цветовъзприятията на децата. Естествената и изкуствената осветеност на помещенията, интензивността и насочеността на светлинния поток, външният вид на източниците, от които идва светлината, определят естетическия вид на помещенията. Осветлението може да създаде емоционално привлекателни зони и допълнителни детерминанти за развитие на предпочитанията и формиране на естетическия вкус. Голямо значение за естетическото възпитание на децата имат и мебелите, които трябва да бъдат удобни, здрави, леки и красиви. Тези мебели подобряват санитарно-хигиенните условия, което повишава претенциите на децата към качествата на средата.

Взаимовръзката между архитектурната композиция на детската градина и изграждането на вътрешната и външната предметно-пространствена среда е също един от аспектите на психологическия дизайн в теорията за естетическото възпитание. Педагогическите решения тук зависят от това какви са особеностите на връзката между отделните групи помещения и възможностите, които те дават за свобода в развитието на различните видове детска дейност. Крайният резултат следва да бъде създаване на комфортна среда, която да дава свобода на детето, да осигурява неговата самостоятелност и инициативност. Следователно от гледна точка на естетическото възпитание пространството на детската градина се изгражда като красиво и осигуряващо функционално организацията на живота и дейността на де-

цата – хигиенните процеси, ученето, играта, изобразителната дейност, физическото възпитание и трудоподобните прояви, свободното общуване. Архитектурното оформяне на сградата на детската градина само по себе си подсказва определени възможности. Нашите детски градини се характеризират с добра изолация на детските групи една от друга. Поради това всяка детска група има свое помещение. За децата от тази група това помещение е привлекателно, информативно, те имат достъп до неговите компоненти и възможности сами (в определена степен) да ги организират. Мебелите в занималнята са своеобразна квинтесенция на психологическия дизайн тогава, когато те са ергономични и отговарят на психосоматичните и физиологическите особености на децата. Първостепенно значение в предметно-пространствената среда на детската занималня имат предметите, които са свързани с развитието на играта като основен вид детска дейност: кукленият кът, играчките и парциалните предмети, които могат да бъдат използвани като играчки.

Спецификата на естетическото възпитание в българската детска градина се определя от редица особености на българския бит и култура в цяло, в това число и на традициите в естетическите разбирания. Детското и народното творчество се оценяват по едни и същи показатели: непосредственост, простота, живост, наивност, празничност, условност. Народното творчество е това, което създава у детето усещане за ценност и детерминира началото на сложните усещания за връзка с миналото, настоящето и бъдещето. То присъства смислово и функционално в живота на детето чрез естетиката на предметите и действията, които могат да се извършват с тях, а следователно участва и във формиране на вътрешния свят на развиващата се личност, на нейната етнокултурна идентичност и на комуникативното ѝ пространство.

Предметите, които се отнасят към българското декоративно-приложно изкуство са удобни, целесъобразни, икономични, конструктивни и красиви. Те винаги съответстват на материала, от който са направени и имат ясно изразено предназначение. Тези предмети дават възможност на детето да развива своята изобразителна художествено-творческа дейност (рисуване върху керамика, работа с вълна и природни материали) и са част от реквизита на театрализираните игри, които са по мотиви от българските народни приказки, песни, легенди, местни предания. Те са необходим компонент и при изпълването на дните от празнично-обредната система със съдържание. Тези предмети следва да бъдат вписани естествено в интериора на общите помещения в детската градина и предметно-пространствената среда на отделните занимални. Някои от тях са постоянни (художествено обработени метал и дърво, керамика, тъкани, дрехи, плетива и шевици, предмети от слама), а други се внасят в зависимост от сезона (сурвачки, мартеници, писани яйца). Възпитателният процес в детската градина дава възможност да разкрием пред очите на детето източника за възникване и обогатяване на образите, които се използват в народното декоративно-приложно изкуство. Внасянето на тези елементи в средата дава възможност на децата да се научат да изпитват усдоволствие от тяхното присъствие и да получават

информация за своята етническа принадлежност и култура. Предметите, които можем да определим като отнасящи се към българското декоративно-приложно изкуство, се вписват естествено в естетически обмисленото предметно-пространствено обкръжение. Те обогатяват педагогическия процес и съдействат за протичане на етнокултурната идентификация. Тези предмети съставят емоционалния фон, дават инициатива за разгръщане на театрализирани игри и празници. Това са предмети, в създаването на които децата също могат да участват и от това до голяма степен зависи ефективността на естетическото възпитание.

То се засилва особено, когато е съчетано с възможността тези предмети да бъдат използвани в различни видове детска художествено-творческа дейност. Те са постоянното и неизменното присъствие в живота им, което има свое практическо и естетическо битие. Възприемането на тези вещи от децата и овладяването на идеята за техните функции в естетизиране на предметно-пространствената среда (когато те са използвани по инициатива на самите деца в съответствие със собствените им естетически оценки), може да се оцени психологически като симптом на естетически емоционалната, интелектуалната и екзистенциалната онтогенетична еволюция. Психологическият дизайн на присъствието на тези вещи не е в тяхната употреба, макар че функциите им са ясни и в определени моменти тези вещи се използват по своето битово предназначение. Те не са битово ежедневие, а са знак, позволяващ на детето да съотнесе себе си със своя произход и да усвои „онтологията на ежедневието“ чрез самостоятелно извършен анализ на специфичния език и образната структура на етнокултурните явления. Въвеждането на тези вещи като психологически дизайн на естетическото възпитание функционира като взаимна детерминираност, при която тяхното съществуване зависи от използването им, а използването им поражда редица ментални явления. Необходимо е обаче присъствието им да бъде съпроводено от въвеждане на фолклора и празнично-обредната система. Ежедневното съприкосновение с тези вещи изгражда опредметените потребности на детето; то желае да ги вижда край себе си, да се стреми да овладява тяхната знакова същност и красотата им и постепенно да ги въвежда в личното си пространство – сегашно („Сега искам да имам. . .“) или бъдещо („Когато порасна, искам да имам. . .“), постигайки единство в своето възприемане на декоративно-приложното изкуство и желанията си за оформяне на собствената среда. Съществено значение за изграждане на възпитателния процес има влиянието на специализираните тв канали за народно творчество, които показват тяхната функционалност, вписаност в бита, естетическа значимост и културна знаковост на действията, извършвани с тях и подчертаващи етнокултурната принадлежност на отделния човек и на групата (тв „Родина“ и тв „Фолклор“). Положителен момент е и това, че на екрана започват да присъстват повече млади хора, които демонстрират увлечение от народното творчество.

Психологическият дизайн на естетическото възпитание включва използването и на това етно-културно наследство, което отразява отношението на

човека (етноса) към заобикалящата го природна среда (към вместилия го ландшафт).

И докато декоративно-приложното изкуство в детската градина формира усещането за постоянство и консервативност, то бързото нахлуване на вещи и технологии коренно изменя света и качествените характеристики на педагогическото взаимодействие и въздействие. Сред тях трябва да отбележим на първо място влиянието на телевизията и интернет-мрежата. Децата са специфични зрители и слушатели – те гледат и слушат всичко, техните естетически вкусове и ориентации все още не са изградени, защото все още нямат критерии за оценка. Те виждат и слушат в съответствие със своите възрастови и индивидуални особености и поради това наистина по-често са ориентирани към специално предназначени за тях детски предавания. Телевизионните предавания са важен източник за получаване на информация, разширяващи естетическите виждания, формиращи естетически вкус и механизмите за извършване на естетическа оценка, те са и източник за формиране на нравственото съзнание и за разширяване и задълбочаване на знанията за света. Детската аудитория пред телевизионния екран в определен смисъл е „всеядна“, защото децата гледат и по-голяма част от предаванията, предназначени за възрастни. Тя е и принудена да гледа всичко, тъй като в по-голямата част от семействата има само един телевизор, който обикновено за вечерните часове е на този канал, който се предпочита от възрастните. В тази часове най-силно влияние върху децата има рекламата, което се подчертава и от самите деца. И това не е случайно, защото психологическият механизъм на рекламата е изграден чрез антропоморфизацията на рекламираните продукти. Това съответства на особеностите на детското въображение; детето трудно разграничава реалното от въображаемото и поради това ситуацията, отразена в рекламата, е близка до него, в известен смисъл тя е игрова. Рекламните клишета формират предпочитанията на децата, изграждат потребностите и очакванията. Речта се изменя сериозно и не съвсем положително, изграждат се приоритетни модели за поведение. Например, в рекламите на вафлата „Споко“ има приятно въздействащо заиграване с това, че актьорите всъщност не говорят, а издават само звуци (предложение, отрицание, закана, наслада и т.н.) Добре е направено, но въпреки всичко не може да спаси повърхностния сюжет: момче е на разходка с момиче, предлага ѝ вафла „Споко“, тя от своя страна грабва и двете вафли, а той без много-много да му мисли, я блъска в реката, за да изяде след това вафлите сам. С други думи, той я удавя заради две вафли с посланието: „Споко! Не мисли за дъното!“ Ето един от красноречивите коментари в един от младежките интернет-форуми: „Малкият ми братовчед гледа като хипнотизиран телевизора, както между другото и голяма част от децата в днешно време (пък и аз бях така, като се замисля). Той вижда, че няма нищо лошо в това да убиеш някого, за да си ядеш на спокойствие вафлата. Да не говорим, че цялостното послание е не „яж си вафлата“, а „забрави за дъното“, т.е. забрави за престъплението!“

Усвояването на ценностите, социалните норми, правилата на поведение се осъ-

ществува с помощта на образи, създавани от сценаристи, режисьори, художници, артисти, които невинаги имат необходимата педагогическа култура. Особено силно влияние върху формиране на естетическите възприятия на действителността сега имат визуалните образи от мултипликационните филми. Общата тенденция се изразява в засилване на развлекателността, а също и заместването на продукцията, предназначена за деца, с тази, която е пред- назначена за възрастни. Затова детето е подложено на общата тенденция на засилване на развлекателността, която обаче има често съдържание, оказващо отрицателно влияние върху неговото психическо здраве и го лишава от детство. В голяма част от телевизионните материали се представят естетически привлекателно, в скрита или открита форма такива безнравствени качества като користолюбие и умението да се плетат интриги, агресивни модели на поведение, пренебрежение към човешката личност и към нейния вътрешен свят, отхвърлят се морални норми, които са били изработвани хилядолетия във филогенезиса на различни видове култури. От това обстоятелство се определят и параметрите на „замърсената“ семиосфера, отбелязани от телевизионната реклама, насилието, сексуалната наситеност, митологемите. Основната особеност, с която се характеризира детското естетическо възприемане, е отсъствието на критичност. Именно поради това деструктивните модели на поведение, представени от естетически привлекателен герой, могат да бъдат приети като положителни и да предизвикат стремеж към подражание. Децата откриват своите кумири, на които искат да подражават – това са образите, с които те са склонни да се идентифицират и поведението на които се стремят да имитират, подражавайки на любимия герой. Това определено влияе върху живота и дейността на децата в детската градина и води до различни видове нарушения във формиране на ценностно-нормативната система на децата. В тези случаи върху детето влияе, от една страна, привлекателният герой, а от друга – ниската степен на въздействие на социалните норми и неефективността в качествата на средата (неустойчивост, размитост, отсъствие на конкретност в правилата и изискванията за тяхното спазване). Полученият ценностно-нормативен вакуум влияе и върху генезиса на естетическото отношение на детето към заобикалящата го среда. Децата се оказват в ситуация на избор и често тази ситуация е много сложна. Те трябва да избират между различни модели на поведение и което е особено трудно – да формират своята собствена, в това число и естетическа, картина на света. Специфични проблеми възникват, когато в желанието си да разнообразят предаванията за деца, екипите на някои телевизии се доверяват на чуждите продукции. Както е например с показването на сериала „Телетубиси“ („Teletubbies“). Наименованието на сериала няма точен превод, но твърде близо и до семантиката на думата (tubby – teletubbies) е телевизионни тантурковци т.е. телетантурковци. Телата на четиримата главни герои са с форма на бъчвичка (тантурести, дандурести), те са и безполови т. е. от тях не бихме могли да очакваме какъвто и да е модел за маскулинно или фемининно поведение, на корема си имат телевизор и антена върху главата. Този сериал е направен с отчитане на възрастови-

те психолого-педагогически особености на децата от предучилищна възраст. Теле-тантурковците притежават всички особености на съзнанието на човека от периода на неговата яслена възраст и поради това са абсолютно разбираеми за децата от предучилищна възраст като действия и като реч. Речта от своя страна е твърде бедна – около 20 думи, основно възклицания, които представляват едни и същи звуци, издавани с различна интонация. Те обаче отчетливо съпровождат действията и са задължителен компонент на произведените след това компютърни игри. Освен това самите действия са бавни и съвсем ясни като двигателен и ритмично повтарящ се алгоритъм. Това привлича силно децата, те гледат с удоволствие, а след това и подражават на тези модели на поведение. Очевидно е, че авторите на сериала се опират на установените от психологическата наука закономерности на детското развитие и на тази основа са създали сполучливи детски портрети. Проблемът обаче е, че този сериал не е създаден за тези деца, а за по-малките, т.е. за децата от яслена възраст. Много от децата, в това число и българските, застават пред телевизора скоро след раждането си. Първоначално те се заглеждат в екрана, а след това, когато станат на около една година, започват да го следят и по-съсредоточено. Детето получава впечатления, които провокират желанието му за имитация и подражание или включват по своеобразен начин ученето, базирайки се на неговите генетично заложи програми [5]. Според нас, се приписва прекалено голяма роля на телевизията в живота на кърмачетата и децата от яслена възраст, считайки, че информацията, идваща до тях по този начин може да бъде лидираща. Кърмачетата могат само да забелязват телевизионния екран и периодично да се заглеждат в него за кратко време, и то след 3–4. месец. А що се отнася до децата от яслена възраст, то трябва да кажем, че те имат неустойчиво внимание, те не могат да се съсредоточат и за тях по-привлекателни са действията с предметите и общуването със значимите възрастни. И неслучайно педагогиката на ранната възраст акцентира върху изследването именно на тези въпроси, защото тяхната психолого-педагогическа интерпретация дава най-необходимите и качествени препоръки за възпитанието. Резултатите от тези изследвания обаче са били старателно проучени от създателите на телетубисите, което им дава възможност да ги превърнат в цяла индустрия, насочена към потребностите на възпитателния процес, в който една от страните са децата от ранната възраст. Но вместо тях в мрежата се хващат по-големите деца, тези, за които телевизията вече е станала необходим източник за информация и средство за задоволяване на познавателната активност и издирване на модели за подражание. Това са децата, които вече са преминали към същинската предучилищна възраст (3–6 години). В момента в интернет-мрежата има 6 090 000 сайта и 767 000 изображения, посветени на тях. Тук са включени и рекламни материали на всичко, произведено с техния образ (играчки, дрехи, различни видове аксесоари), като продукцията отговаря и на изискванията на по-големите деца (настолни и компютърни игри, книги). Всичко това се превръща в телетубис-мания, наподобяваща на манията, свързана с мулти-милионната продукция, наречена Покемон (150 млн. сайта в интернет), която е съз-

дадена за по-големи деца: историята на главния герой Аш Кетчъм започва, когато той е на десет години. Някои изследователи подчертават, че покемоните са символ на съвременния човек – те са манипулируеми и безлични. Всъщност покемоните си приличат с телетубисите по това, че и двете продукции са насочени към създаване на зависимия (или зомбираня?!) човек, който безкритично е готов да бъде потребител и послушен изпълнител, заемащ свое място в социална система, с която си служи някой друг.

В последно време популярност придоби американското реалити шоу Джакас (Jackass). Според българския телевизионен канал GTV главните герои са със „... странно, брутално, дори перверзно, но винаги комично разбиране за забавление. Тяхната мисия: да тестват лимита на човешките възможности... върху себе си, да разберат какво е болка... върху себе си, да създадат едно невероятно шоу... само за нас, зрителите. Техните шеги и майтапи, изпитания и чиста проба идиотщини ще придадат ново значение на думата хумор и нов драстичен облик на комедийните предавания.“ [1]. И разбира се, предупреждението „Jackass – не правете това у дома!“ звучи излишно, особено за децата от предучилищна възраст, при които граничните очертания между реалното и въображаемото са размити. Децата са привлечени от естетиката на включените в шоуто модели на поведение и се стремят да ги повтарят, усвоявайки ги.

От наша гледна точка някои от българските телевизии, и по-специално БНТ, се борят с тези явления от 1990 г. насам. БНТ непрекъснато обновява качествено своите детски предавания като „Къщата на думите“, Енциклопедия „България“, „Като лъвовете“, „Палавници“, „Спукано гърне“, „Ала – Бала“, „Искам да бъда“, „Кой е по-по-най“, „Бон-Бон“, „Смях с балони и бонбони“ [4] или се отнася прецизно към чуждите продукции, като въвежда тези от тях, които заслужават детското внимание и имат сериозен принос за детското развитие („Улица Сезам“). Някои от тези предавания могат да бъдат и модел за успешни педагогически практики в областта на естетическото възпитание. Така например в предаването „Бон-Бон“ има интересен компонент, който се нарича „Ти си Бон-Бон“. Той дава възможност на всяко дете да претендира да бъде „бонбон“, ако може да пее и обича да се забавлява. Журито, което определя кой да бъде „бонбон“ е от деца и формира мнението си, като гласува с бонбони. Цялата структура на предаването е насочена към изграждане на естетическия вкус на децата и към поддържане на стремежа им за творчество по законите на красотата чрез подходящи за възрастта им методи и средства (Бе-бон – бебешките песни и приказки, изпълнени от деца между 3 и 6 години; караоке – зрителите имат възможност да пеят с музика, идваща от телевизионното студио; кавър – българска хит-песен на популярен изпълнител, изпълнена от „Бон-Бон“; да се насладят на любима песен от детски филм; да играят с въпроси и отговори, да бъдат режисьори сами на себе си и да изпратят в редакцията на предаването запис на свои изпълнения при домашни условия, да се срещнат с интересни хора – творци в областта на изкуството). Известните гости, които участват в предаването след

специална покана от екипа, който също е съставен от деца, трябва да отговарят на въпроси на самите деца.

Положително влияние върху децата оказват и някои телевизионни игри, които са предназначени за възрастни. Това са игрите „Кой иска да стане милионер?“, „Един срещу всички“, „Минута е много“, които издигат като една от висшите ценности ума, знанието, съобразителността. Предпочитани от децата предавания са доброжелателното „На животните с любов“, развлекателното „Най-смешните животни и хора на планетата“.

Специална проблематика на психологическия дизайн на естетическото възпитание е връзката между семейството и детската градина. Естетическата култура на семейството се пренася от децата в детската градина по пътя на подражанието. Това поставя въпроса за специални изследвания на механизмите на този процес и начина, по който той се отразява върху психологическия дизайн на естетическото възпитание.

Направеният от нас анализ набелязва теоретичните перспективи за въвеждане на психологическия дизайн в концепцията за естетическо възпитание на децата от предучилищна възраст.

Първо, необходимо е психологическият дизайн на естетическото възпитание да не бъде свеждан до търсене на неговите характеристики в отделни аспекти или компоненти, а да се разглежда като единство на предметно-пространствената среда, социално-психологическия фон, определящ се от стила на педагогическото взаимодействие и от влиянието на други информационни фактори, възможностите за разнообразяване на естетическата и художественотворческата дейност на децата. Психологическият дизайн разглежда детето като субект на своята собствена естетическа и художественотворческа дейност и като носител на субективни предпочитания и естетически оценки.

Второ, психологическият дизайн не разглежда предметно-пространствената среда статично, като установени предписания за изграждането ѝ, той изисква съотнасянето ѝ с конкретните възможности на детската градина и особеностите на децата, които я посещават.

Трето, важен компонент на психологическия дизайн на естетическото възпитание е създаване на теория и педагогическа практика за комплексно развитие на детето като потребител и създател на естетически стойности.

ПРЕПОРЪКИ

Джак ас. – <http://www.gtv.bg/prod.php?open=126>

През уикенда. Бон-бон – <http://www.btv.bg/weekend/?magic=visavis&tale=298>

През уикенда. Бон-бон. Галерия. – <http://btv.bg/week/?magic=runes&tale=298&rune=17810>

TV за деца. – http://www.zadecata.com/index.php?page=0_14_11

Kobayashi N. Child ecology: a theoretical basis for solving children's problems in the world

– <http://www.childresearch.net/SCIENCE/KOBY/KORNER/ECO.HTM>